

ROMMELEN?!

- Fred:** Hé Wim!!
Wim: Hé Fred!!
Fred: Zeg Wim, mag ik jou wat vragen?
Wim: Ja, natuurlijk.
Fred: Snap jij dat nou?
Wim: Wat?
Fred: Nou, van dat onderwijzerstekort natuurlijk.
Wim: Hoezo?
Fred: Nou, eerst waren er veel te weinig leerkrachten en nu valt het allemaal ineens weer mee.
Wim: Verrek, je hebt gelijk. Ook een toestand hé, hebben we die zij-instromers ook niet meer nodig. Lullig voor die mensen.
Fred: Zeker weten, en dat zogenaamde opleiden in school is nu natuurlijk van de baan.
Wim: Ho, ho, dat gaat me toch een beetje te vlug. Jij bent zeker vergeten wat het heeft opgeleverd. Jij leidt toch ook nog mensen op?
Fred: Ja, maar dat zijn geen zij-instromers, dat zijn onderwijsassistenten die opgeleid worden tot onderwijzer.
Wim: Nou en, het gaat toch om de kwaliteit van ons onderwijs en de stabiliteit van de organisaties! Bij mij wordt de hele schoolorganisatie aangepast hoor!!!
Fred: Dat is ook zo. We moeten gewoon doorgaan. Lerarentekort of niet, dat heeft er eigenlijk geen bal meer te maken. Het is gewoon een uitstekende manier om goede leerkrachten en onderwijsassistenten te krijgen.
Wim: Eigenlijk zouden veel meer scholen dat moeten gaan doen. Maar ja, dan moet je wel je nek durven uitsteken als school. Je moet er wel voor durven kiezen.
Fred: Ja, en die besturen zouden ons ook wel wat meer mogen steunen, in de vorm van extra formatie bijvoorbeeld. We doen het per slot van rekening allemaal naast ons gewone werk, hoor!
Wim: Die extra formatie heb je gewoon hard nodig, anders blijft het rommelen in de marge.
Fred: Maar wel heel nuttig, dat gerommel.
Wim: Dat is zo!!!
Fred: Nou, ik ga maar weer verder "rommelen".
Wim: Goed, doe ik hetzelfde.
Fred: Dag Wim.
Wim: Dag Fred.

Wim van Vliet en Fred Bommels zijn twee directeuren uit het Amsterdamse Basisonderwijs.

AANKONDIGING

Op donderdag 1 april 2004 wordt van 9.00 uur tot 11.00 uur op de Nellesteinschool een directiebijeenkomst georganiseerd voor de deelnemende scholen aan het Opleiden in School-project. De Stuurgroep wil in deze bijeenkomst onder andere het competentieprofiel en de toekomst van het project aan de orde stellen. U ontvangt tijdig een uitnodiging en een agenda voor deze bijeenkomst.

REDACTIE:

Ella Duijker
(8e Montessorischool)
Fred Bommels
(Burgemeester de Vlugtschool)
Wim van Vliet
(Nellestein)
Siebe Hentzepeter
(De Burght)
Reneé van der Linde
(Seminarium voor Orthopedagogiek)
Ben Lagerwey
(Seminarium voor Orthopedagogiek)
Peter Truijens
(Seminarium voor Orthopedagogiek)
Charles van der Horst
(Theo Thijssen Academie)
Rob Naarden
(OOG onderwijsondersteuning)
Fraukje Selen
(OOG onderwijsondersteuning)
Karijn in 't Veld
(OOG onderwijsondersteuning)

ONTWERP EN REALISATIE:

Lef, Apeldoorn

REACTIES:

Als u vragen heeft over het project AZA/Opleiden in School of wilt reageren, dan kunt u contact opnemen met Fraukje Selen of Karijn in 't Veld op telefoonnummer (020) 6400982 of via k.intveld@oogonderwijs.nl

COLOFON

DIT IS EEN UITGAVE VAN

Amsterdamse Zij-instromer Aanpak / Opleiden in School

REDACTIEADRES:

AZA / Opleiden in School
p/a OOG onderwijsondersteuning
Postbus 9853
1006 AN Amsterdam
(020) 6400982

MOOI FENOMEEN!

Zoals u al in de nieuwsbrief van januari heeft kunnen lezen en tevens verderop uit het interview met Rob Naarden blijkt, bestaat het AZA/Opleiden in School-project momenteel uit twee componenten. Het AZA-gedeelte begeleidt zij-instromers in het Amsterdamse basisonderwijs. Opleiden in School heeft zich ten doel gesteld een aantal Amsterdamse basisscholen om te vormen tot opleidingschool waar zij-instromers en op termijn ook studenten lerarenopleiding opgeleid kunnen worden. Bij de start van het project hadden zich meer zij-instromers aangemeld dan scholen en daarom zijn een aantal AZA-zij-instromers op niet-project-scholen geplaatst. Een voorbeeld van een school die niet meedoet aan het Opleiden in School-project maar wel een AZA-zij-instromer heeft, is de openbare basisschool de Ster in Amsterdam Zuidoost.

ERVARING

gevraagd naar de ervaringen met de zij-instromer op haar school, antwoordt directeur a.i. Ruth de Baat dat zij het "een mooi fenomeen" vindt. Naar haar idee zijn zij-instromers, door eerdere (werk)ervaringen, extra gemotiveerd als ze beginnen in het onderwijs. De Ster heeft een hecht docententeam en de zij-instromer is hierin goed opgevangen. Daarnaast heeft de zij-instromer een eigen begeleidster uit het team, Martine Nieuwstad, die samen met haar groep 7 leidt.

NIET TE SNEL

Martine ziet een groot verschil tussen een zij-instromer en een afgestudeerde Pabo-student. Zij meent dat zij-instromers door hun ervaring en (oudere) leeftijd kritischer naar zichzelf kunnen kijken en dus meer zelfreflectie hebben. Ook in sociale vaardigheden schat zij zij-instromers hoog in. Ruth en Martine zijn wel van mening dat, hoewel dus ouder en meer ervaren, een zij-instromer ook weer niet te snel zelfstandig voor de klas moet

• Martine Nieuwstad met zij-instromer Rita van Hoek.

staan. Goede begeleiding blijft van groot belang. Op de Ster is gebleken dat de zij-instromer sneller zelfstandig in de onderbouw kan werken dan in de bovenbouw.

SCHOOLBREED GEDRAGEN

De directeur vindt het bij de taken van een school horen om in huis mensen op te leiden. Natuurlijk moeten hiervoor bepaalde randvoorwaarden worden gecreëerd, zoals een goed functionerend team. Daarnaast moet het concept schoolbreed gedragen worden. Ook juicht de directeur de aanwezigheid van een opleidingsleerkracht voor de begeleiding van een zij-instromer toe. Ruth vindt dit een toegevoegde waarde voor de eigen ontwikkeling van docenten en ziet dit als een deel van het personeelsbeleid van een school. Wel vraagt het idee van opleidingscholen naar haar mening veel van een school. De school geeft aan dat de communicatie tussen de opleidingsinstanties en de school zelf op sommige punten beter zou kunnen. Toch zou de directeur nog wel een zij-instromer willen omdat het naar haar mening "absoluut de leukste manier" is om als docent in het basisonderwijs te beginnen.

• Openbare basisschool De Ster (252 leerlingen).

AZA

NIJWSBRIEF MAART 2004

OPLEIDEN IN SCHOOL

In de nieuwsbrief van januari 2004 is uitgebreid gesproken over het programma van SVIB-coaching voor de AZA zij-instromers. Genoemd werden o.a. introductiebijeenkomsten en de bijeenkomsten van de SVIB-coaches met de zij-instromers. In dezelfde periode is besloten om een tussentijdse evaluatie uit te voeren. Aan alle zij-instromers werd gevraagd een evaluatieverslag te schrijven dat zij kwamen toelichten in een persoonlijk gesprek. Deze gesprekken hebben voorlopig een helder beeld opgeleverd. De zij-instromers benadrukten dat zij door de begeleiding op een andere manier waren gaan kijken. Ze hebben - zo vertelden ze - meer oog gekregen voor hun eigen handelen, hun eigen rol in klassenmanagement en hoe zij sterke persoonlijke kwaliteiten konden inzetten in situaties die om verbeteringen vroegen. De steun die zij hierbij kregen van hun medestudenten [de intervisiegroep] werd breed gewaardeerd. Het gebruik van de camera vormde steeds een meerwaarde, omdat het hiermee mogelijk werd onder meer adequaat op het eigen handelen te reflecteren.

EVALUATIE SVIB-COACHING

Hiermee raken we de kern van coaching. De definitie van coaching is het stimuleren van eigenaarschap voor eigen persoonlijke en professionele ontwikkeling binnen de schooldoelstellingen. Met eigenaarschap wordt aangesloten bij de Engelse term 'ownership': de eigen verantwoordelijkheid voor de eigen ontwikkeling. Gandhi zei eens dat mensen alleen kunnen oogsten op de plaatsen waar gezaaid is. En dat is wat er gebeurt in de SVIB-bijeenkomsten. Op dit moment kijken we óf en hoe er binnen het AZA-traject voortgang aan deze vorm van leren gegeven kan worden.

Ben Lagerwey
Regiomanager SvO Noord-Holland

Rob Naarden is voorzitter van de Stuurgroep Opleiden in School en tevens personeelsadviseur in het onderwijs. Daarnaast is hij directeur van OOG onderwijsondersteuning. In het verleden werkte hij onder meer als directeur op diverse Amsterdamse basisscholen en deed hij personeelswerk voor schoolbesturen.

VOOR DE LEEUWEN

Toen zo'n drie jaar geleden zij-instromers in het Amsterdamse basisonderwijs aan het werk gingen, werden zij naar de mening van Rob in hoge mate "voor de leeuwen gegooid", met de nodige gevolgen van dien. Vanuit het ministerie bestonden op dat moment nog geen Opleiden in School-projecten. De zij-instroomwet was wel al van kracht en Pabo's boden hun bestaande verkorte lerarenopleiding aan voor de opleiding van zij-instromers. Er bestonden weinig faciliteiten voor zij-instromers en de begeleiding, vanuit de Pabo's en vanuit de scholen, sloot niet aan op de praktijk. Vandaar dat het idee ontstond een andere aanpak voor zij-instromers op te zetten waarbij de opvang op basisscholen verbetert en de opleiding meer aansluit op de realiteit van het hedendaagse onderwijs. Hiervoor is AZA opgericht met drie doelstellingen voor ogen. Ten eerste worden de zij-instromers niet op eigen initiatief of via externe bureaus bemiddeld maar wordt

vanuit AZA gekeken waar daadwerkelijk vacature is die mogelijk door een zij-instromer kan worden vervuld. Ten tweede wordt vanuit het project bekeken of de school zelf ruimte heeft om begeleiding te bieden. Als dit niet het geval is, wordt begeleiding vanuit het Seminarium voor Orthopedagogiek geboden. Tot slot krijgen zij-instromers een opleiding op maat waarbij rekening wordt gehouden met aanwezige competenties en ruimte wordt gecreëerd voor individuele ontwikkeling (competentiegericht leren).

KWALITEIT

Voortvloeiend uit de doelstellingen ontstond het idee dat basisscholen, net als academische ziekenhuizen in de opleiding van verplegers doen, het voortouw zouden kunnen nemen in de opleiding van zij-instromers en, op termijn, van gewone studenten van de lerarenopleiding. Door de praktijk even belangrijk te maken als de theorie, verbetert immers de kwaliteit van de lerarenopleiding. Op deze manier worden leraren op maat opgeleid in het Amsterdamse basisonderwijs. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het verschil tussen het onderwijs op witte of zwarte basisscholen. Zegge- kan er een verbinding gemaakt worden tussen de vereisten van een bepaalde school en de competenties van een persoon.

De financiële consequentie hiervan is dat de bekostiging van de lerarenopleiding verdeeld zal moeten worden tussen de Pabo's en de opleidingsscholen. Als dit vorm krijgt, zullen ook mensen "vers" van de middelbare school direct opgeleid kunnen worden op basisscholen. Door maatwerk te leveren, is de verwachting dat de opleiding in deze vorm ongeveer even lang zal duren als de huidige 4 jaar.

Wel kunnen er mogelijk verschillende trajecten doorlopen worden, zoals bijvoorbeeld een specialisatie Het Jonge Kind (2 tot 6-jarigen). Daarnaast zullen op de school meer functies op post-HBO-niveau ontstaan, zoals bijvoorbeeld opleidingsleerkrachten.

Om scholen nu tot opleidingsschool om te vormen, zal de organisatie van scholen moeten worden aangepast. Zo dienen de opleidingsleerkrachten bijvoorbeeld als een soort "casemanagers" te functioneren en tevens een beoordelende rol te spelen. "Een leraar dus die zich met de volwassenen in plaats van met de kinderen op school bezighoudt", aldus Rob. Op dit punt zijn er landelijk ook andere projecten in gang gezet. Dit Amsterdamse Opleiden in School-project is echter uniek omdat de combinatie tussen opleiden in school en verbetering van de kwaliteit van de huidige lerarenopleiding gemaakt wordt, in plaats van het lerarentekort als uitgangspunt te nemen.

ONTWIKKELING

Samenvattend wil het Opleiden in School-project in de toekomst leraren gaan opleiden zoals kinderen opgeleid worden: volgens een adaptieve, ontwikkelings- en ervaringsgerichte vorm van onderwijs. Tot slot voegt Rob nog toe dat het idee van de leraar die dertig jaar voor de klas staat, "niet altijd meer van deze tijd is". Net als in andere beroepsgroepen moet het ook in het onderwijs gewoon worden om een aantal jaar als leraar te werken en dan het onderwijs te verlaten om een ander beroep te gaan uitoefenen. Deze ontwikkeling is al in gang gebracht door de grote hoeveelheid deeltijders die vandaag de dag in het onderwijs werkzaam zijn.

STAND VAN ZAKEN LEERROUTE OPLEIDINGSLEERKRACHTEN

In 2003 hebben zeven leerkrachten zich ingeschreven voor de leerroute 'Opleiden in de School'. De opzet van deze leerroute is sterk geconcentreerd rondom het gebruik van de camera. In september 2004 zal gestart worden met de vernieuwde opleiding voor 'opleidingsleerkracht'. Deze leerroute wordt competentiegericht aangeboden. Onder competentie verstaan we het vermogen om adequaat professioneel gedrag te kunnen laten zien in authentieke beroepssituaties. Dat gedrag is gebaseerd op de integratie van informatie, ervaringen, vaardigheden, attitude en (zelf)reflectie. In de leerroute zijn vier competentiedomeinen. Twee daarvan staan in het hart van het onderwijs: de competentie van de begeleider/coach en die van opleider. Uit beiden een paar voorbeelden.

De opleidingsleerkracht als begeleider/coach:

- hanteren van luistervaardigheden in gesprekken met anderen;
- vertrouwen geven, inspireren en stimuleren van (beginnende) leraren;
- toepassen van effectieve interventie-, begeleidings- en coachings-technieken;
- versterken van competenties van (beginnende) leraren door constructieve feedback en begeleiding.

De opleidingsleerkracht als opleider:

- observeren en beoordelen zelfstandig werken en -arrangementen;
- (ortho)pedagogische en (ortho)didactische kennis kunnen vertalen naar de praktijk van onderwijs en opvoeding;
- kritisch reflecteren op eigen handelen;
- afstemmen van de individuele ontwikkeling van de (beginnende) leraar op de ontwikkeling van de schoolorganisatie.

Als scholen zich ontwikkelen tot een lerende organisatie dan zal het van elkaar leren, interacteren en ondersteunen een steeds grotere rol gaan spelen. In de leerroute

COLLEGA'S ALS OEFENMATERIAAL

In het najaar van 2002 benaderde OOG mij om mee te doen met het AZA project. Dit sprak ons direct aan. Onze school heeft de laatste jaren geen lerarentekort: nieuw personeel benadert ons zelf met de vraag of ze kunnen komen werken. Een luxe positie in deze tijd van krapte! Vanuit maatschappelijk oogpunt echter vinden wij het belangrijk om onze bijdrage te leveren aan het dreigende lerarentekort. Bovendien gaf het ons een goede kans om ervaren leerkrachten kennis te laten maken met een andere taakinhoud. Twee teamleden werden mentor van de zij-instromers en één leerkracht werd begeleidster. Het geheel paste goed in ons beleid: zowel de mentoren als de begeleidster waren bezig met een cursus school video interactie training. Met twee nieuwe zij-instroom collega's als oefenmateriaal konden we een tijdje vooruit!

In de laatste maanden van 2002 zijn we gestart met een zestal assessments op onze school. Zo kregen we een goed beeld van de startcompetenties van zij-instromers.

In januari 2003 startten twee zij-instromers vanuit het AZA project. Na enkele weken meelopen met een collega in de klas zijn Marjon en Suzanne zelfstandig aan de slag gegaan. Tot de zomervakantie was er elke week een voortgangsoverleg tussen de mentoren, begeleidster en de zij-instromers. Centraal in het overleg stond de ontwikkeling van de zij-instromer in relatie tot de beroepspraktijk. Na de zomervakantie werd de frequentie van de gesprekken minder. Elke 8 weken houd ik een gesprek met de zij-instroomster. Dan hebben we het onder andere over de voortgang van de studie en over de leuke en moeilijke kanten van het vak. De begeleiding van de zij-instromers heeft een intensief karakter en vraagt veel energie van alle betrokkenen. Maar ik vind het erg leuk om te zien dat al deze investeringen succesvol zijn: in februari heeft Marjon met goed resultaat haar eerste veldexamen gedaan, waarin zij heeft laten zien wat ze tot nu toe heeft geleerd. Daarmee zette zij de eerste stap naar een volledige onderwijsbevoegdheid!

Ella Duijcker
Directeur 8^e Montessorischool Zeeburg

zullen we ons dus bezighouden met de geformuleerde doelen en visie van de school ten behoeve van de coaching. Maar het grootste en belangrijkste deel wordt ingenomen door het onderdeel 'coachen moet je doen': veel zelf doen en oefenen met individuele en groepscoaching met gebruikmaking van de camera. In deze leerroute worden instrumenten als assessment en portfolio ingezet.

Ben Lagerwey
Regiomanager SvO Noord-Holland

